

A vaddisznó budapesti előfordulásának jogi és biológiai háttere I.

Dr. Heltai Miklós¹, Dr. Antal Csanád², Kovács Ferenc³,
Rácz Károly⁴, Csépanyi Péter⁵, Nagy Anna⁶,
Csókás Adrienn⁷, Schally Gergely⁸, Prof. dr. Csányi Sándor⁹

A város, a lakott terület régóta sajátos élőhelynek számít sok faj számára. Az emberekkel a legkülönbözőbb okok miatt együtt élő fajok megítélése pedig gyakorlatilag minden esetben annak figyelembevételével történik, hogy jelenléte mennyire zavaró vagy káros a lakosok többségének.

A kártevő rágcsálókat (egér, patkány), vagy ízeltlábúakat (csótány, hangya, szúnyog) szinte mindenki irtani próbálja és minden lehetséges módon védekezik a potenciális kártétel ellen. A kistestű énekesmadarakat a legtöbben segíteni próbálják, etetők, itatók, költőödük kihelyezésével. Kevésbé kedveltek, de általában eltűrték a nagyobb testű madárfajok, mint a szarka, a vetési és dolmányos varjú, vagy éppen a csóka. E fajok, fajcsoportok esetében általában igaz az, hogy városi jelenlétükön senki nem lepődik meg, kártételük esetén pedig a károsult igyekszik legjobb tudása szerint megakadályozni a további károsítást.

Ez a leginkább elfogadásra, beletörődésre, aktív és passzív, de önálló védekezésre épülő magatartás azonban egyáltalán nem jellemző a napjainkban betelepülő olyan fajoknál, amilyen a róka, a nyest, vagy éppen a vaddisznó. Különösen ez utóbbi esetében jelentősek a részben a lakott területen kívül gazdálkodó, vadászatra jogosultakon lecsapódó konfliktusok.

Igy van ezzel a Pilisi Parkerdő Zrt. is, munkatársai működési területük számos helyén, de különösen Budán, a budai agglomerációban és Szentendrén szembesülnek a vaddisznó jelenlétével és kártételével.

A konfliktusok csak tudatos gazdálkodással csökkenthetőek, ehhez viszont megfelelő ismeretek kellene. A gazdálkodási lehetőségeket nagyban befolyásoló jogszabályi háttér és a vaddisznó számára fontos városi vonzó tényezők ismerete nélkül nehéz eredményesen gazdálkodni.

Ezt ismerte fel a Pilisi Parkerdő Zrt., és a Szent István Egyetem Vadvilág Megőrzési Intézetével együttműködve még 2011-ben vizsgálatosorozatot indított a budai vaddisznó „jelenlétének” minél jobb megismerésére. A kutatási program során elemeztük a gazdálkodás kereteit megadó jogszabályi hátteret, továbbá vizsgáltuk a Budán előforduló vaddisznók táplálkozási és területhasználati szokásait is.

A jogszabályi háttér

A vadgazdálkodásról az emberek többségének szinte kizárólag a vadászat jut az eszébe. Nehezen értik meg, hogy az egyébként általánosságban pusztuló természeti értékek mellett, miért van egyáltalán szükség arra, hogy egyes egyedeket lelőjenek. A mindenkori vadgazdálkodónak ezért egyszerre kell megfelelnie az általános társadalmi elvárásnak – vigyázzon minél jobban a természeti értékekre, vadásszon minél kevesebbet – és egyes gazdálkodási ágazatok vélt, vagy jogos igényeinek – vadásszon minél többet –, hogy a károk minimalizálhatók legyenek.

E kettőség mellett készült el az 1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadásatról (továbbiakban: vadászati törvény, illetve Vtv) is. A törvény egyszerre próbálja megteremteni a természeti erőforrások, azaz az őshonos vadfajok hosszú távú fennmaradásának feltételrendszerét (nagy vadászterületek, hosszú távú tervezés, ellenőrzött hasznosítás, közigazgatási ellenőrzés, a szakmai munka feltételrendszerének biztosítása), és a vadfajok által okozott károk kártérítési lehetőségét is.

A vadászati törvény a fajok fenntartható hasznosításának szigorú szabályaival teljes összhangban van Magyarország Alaptörvényével: „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelmük, fenntartásuk és a jövő nemzedékek számára való megőrzésük az állam és mindenki kötelessége” (Magyarország Alaptörvénye, Alapvetés P) cikk).

A Vtv. vadkártérítési rendszerének legfontosabb szakmai alapjai a következőkben foglalhatók össze:

- a vadászható fajok értékes természeti erőforrások, állományaikkal gazdálkodni kell;
- a gazdálkodási feladatokat az állam mint a vad tulajdonosa szigorú feltételek mellett adja át a vadászatra jogosultnak;

¹ egyetemi docens, intézetigazgató-helyettes (I.),

² egyetemi tanársegéd (II.),

³ erdőgondnok, Budapesti Erdészet (III.),

⁴ erdészeti vezető-helyettes, Budapesti Erdészet (III.),

⁵ termelési és természetvédelmi főmérnök (III.),

⁶ vadgazda mérnök (I.),

⁷ vadgazdamérnök-hallgató (I.),

⁸ egyetemi tanársegéd (I.)

⁹ egyetemi tanár, intézetigazgató (I.)

(I.) Szent István Egyetem, Vadvilág Megőrzési Intézet

(II.) Pécsi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar,

(III.) Pilisi Parkerdő Zrt.

- c) sikeres gazdálkodás esetén a gazdálkodás bevételt hoz a vadászatra jogosultnak;
- d) a vadászatra jogosulthoz kerülő bevétel az alapja a vad által okozott károk megtérítésének;
- e) a vad közös természeti erőforrásunk, fennmaradásához mindenkinek hozzá kell járulnia, ezért a mezőgazdasági és erdőgazdasági károk esetében is önrészt/természetes fenntartási értéket határoz meg a károsult számára.

A vadkártérítési rendszer az érintett felek rendszeres vitái, és peres ügyei mellett is logikusnak és működőképesnek tekinthető. A viták elsősorban a kárbecslés és a kármegosztás esetében jelentősek, nem az előírások alkalmazhatóságát kérdőjelezzik meg. Mind jogszabályi háttérben és alkalmazásában, mind a biológiai, vadbiológiai megítélésében lényegesen nagyobb gondot okoz, amikor nem hagyományos vadkárrol van szó.

Vajon hogyan illeszkedik az említett vadgazdálkodási, jogi és közgazdaságtani logikába, amikor vadászható fajok lakott területeken okoznak károkat? Pedig a szabályozás és a kártérítési felelősség erre is kiterjed, bár a paragrafus értelmezése nem egyszerű: „A vadászatra jogosult a vadászható állat által okozott kárért való felelősség Polgári Törvénykönyvben foglalt szabályai alapján köteles a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül másnak okozott kárt megtéríteni azzal, hogy a vadászatra jogosult ellenőrzési körön kívül eső oknak a vadászati jog gyakorlásán és a vadgazdálkodási tevékenység folytatásán kívül eső okot kell tekinteni.”

Ez a szakasz a vadászatra jogosultnak a vadkáron (mezőgazdasági és erdőgazdálkodási) kívüli további kártérítési felelősségét határozza meg. Kiterjeszti a kártérítési felelősséget minden vadászható fajra, de véleményünk szerint egyben területileg korlátozza a felelősséget. A vadászatra jogosult kifejezés ugyanis csak vadászterületen értelmezhető. Csak a vadászterületnek van jogosultja, csak vadászterületen létezik aktív vadgazdálkodás és ennek szakmai és közigazgatási ellenőrzése is csak ott értelmezhető. A törvény tehát ebben az esetben is a szakmai alapfilozófiához igazodik. A kártelepítést a vadászatra jogosultság lehetőségeivel köti össze (hiszen abból származik a kötelezettség a vadfajok iránt és abból adódik a bevétel lehetősége is) és a vadászterülettel, ahol bárki rendelkezhet vadászatra jogosultsággal.

A Polgári Törvénykönyv (2013. évi V. törvény) kártérítési/felelősségi előírásai és logikája azonban különbözik a vadászati törvényétől. A 6. kötet 19. §-a [A felelősség általános szabálya] szerint: „Aki másnak jogellenesen kárt okoz, köteles azt megtéríteni. Mentesül a felelősség alól a károkozó, ha bizonyítja, hogy magatartása nem volt felróható.”

A Ptk. meghatározása természetesen nem vonatkozik a vadkárira, hiszen egy őshonos faj létezése miatt (táplálkozás, mozgás) bekövetkezett kártétel még akkor sem tekinthető jogellenesnek, ha a vadászatra jogosultnak bevétele származhat az adott faj/egyed jelenlétéből. Ezért él a Vtv. és a Ptk. is a kártelepítés lehetőségével.

A belterületi károk esetében azonban a Ptk. 6:563. §-a [A vadászható állat által okozott kárért való felelősség] előírásai érvényesülnek: „(1) A vadászható állat által okozott kár megtérítéséért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületén a károkozás történt. Ha a károkozás nem vadászterületen történt, a kárért az a vadászatra jogosult tartozik felelősséggel, akinek a vadászterületéről a vad kiváltott. (2) A vadászatra jogosult mentesül a felelősség alól, ha bizonyítja, hogy a kárt ellenőrzési körön kívül eső elháríthatatlan ok idézte elő.”

Ez a szabályozás valószínűleg több problémát vet fel, mint amennyit megoldani gondol. Ennek oka, hogy a kártérítési felelősség eldöntéséhez olyan ismeretekkel kellene rendelkeznie a bíróságnak és a szakértőknek, amelyek valószínűleg nem állnak rendelkezésre. Nézzük a három legjelentősebb problémát:

- a) Ki és milyen vizsgálatok, adatok, információk alapján dönti el, hogy egy adott vadfaj, adott egyede honnan, hová váltott?
- b) Mit jelent a vadgazdálkodásban az ellenőrzési kör? Ki, milyen ismeretek alapján, hogyan fog erről dönteni?
- c) Mit jelent a vadgazdálkodásban az elháríthatatlan ok? Ki, milyen ismeretek alapján, hogyan fog erről dönteni?

Ráadásul a Vtv. és Ptk. együttes értelmezése jelentősen kibővíti a vadkár törvényi meghatározását, a kártérítési felelősséget, és eltekint attól a Vtv.-ből következő elvtől is, hogy a természeti értékek fenntartása közös, társadalmi felelősségünk. A vadkárt ugyanis a lehető legtágabban értelmezi. Ennek a megközelítésnek legjobban *Kőbalmy Tamás* (1990) vadkár definíciója felel meg: céltudatos emberi tevékenységgel létrehozott emberi javakban a vad által okozott mennyiségi hiány, vagy minőségi értékromlás.

A mezőgazdasági és erdei vadkárokon túl, bárhol (vadászterületen kívül is) bekövetkező, vadászható vadfaj által okozott, az említett meghatározásba beleillő kárért a vadászatra jogosult a Ptk. 6:563. §-a alapján teljes körű (objektív) felelősséggel tartozik. A legfontosabb ellentmondások ebben a szabályrendszerben a következők:

- a) Nem csupán azon fajok után kell helyt állni a károknak, amik bevételeket hoznak, hanem minden vadászható faj esetében. Ráadásul ezekben az esetekben a károsultnak „önrésze” sincs. Azaz nem érvényesül sem a természeti értékek fenntartásának közös elve, sem az, hogy az fizessen, akinek esetleg bevétele van.
- b) A kártérítési felelősséget kiterjeszti olyan helyekre, területekre, ahol a vadászatra jogosult semmilyen tevékenységet nem végezhet, vagy nem is része a vadászterületnek, mint a lakott területek.
- c) Olyan meghatározást használ (kiváltó vad), aminek ellenőrzése a legtöbb esetben lehetetlen. Valójában a vadfajokat csak mint a vadászterületeken élő fajokat értelmezi, fel sem merül, hogy ma már számos vadászható és nem vadászható faj él folyamatosan lakott területeken.
- d) Nem határozza meg, hogy mit tekint elháríthatatlannak és azt sem, hogy mit tekint ellenőrzési körön belüli vagy kívüli tevékenységnek.
- e) Alaphelyzetben úgy tekinti, hogy a vadászatra jogosult teljes uralommal rendelkezik a rábizott vadfajok viselke-

dése felett. Azaz a vadászatra jogosult meg tudja határozni, hogy az egyes fajok egyedei mikor, hol, mit csinálnak.

- f) Végeredményben a vadászható fajok jelenlétét úgy tekintik, mintha azok csak azért élnének az ország egyes területein, mert vannak vadászatra jogosultak, akik ráadásul e fajok egyes egyedeinek mozgását, élettevékenységét teljes körűen felügyelni tudják és ezért ugyanolyan teljes körben felelősséggel is tartoznak értük.

Magyarországon a lakott területeken konfliktusokat okozó fajok három jogi kategóriába tartoznak: kártevők (pl. patkány, egér); védett fajok (pl. fakopáncs, denevérek; 1996. évi LIII. törvény); vadászható fajok (pl. vaddisznó, nyest; 1996. évi LV. törvény). A jogi besorolás egyben a gazdálkodás (kezelés) és a kártérítési kötelezettség lehetőségeit is meghatározza. A kártevő fajok ellen gyakorlatilag bárki, bármilyen módon felléphet, az okozott károkért nem lehet kártérítést kérni. A védett fajok okozta kártétel esetén a tulajdonos szinte tehetetlen. Csak a területileg illetékes természetvédelmi hatóság engedélye esetén lehet a védett faj kárt okozó egyedét megzavarni, befogni, esetleg elpusztítani. A védekezés tehát erősen korlátozott, ráadásul az okozott károkért, csak akkor van elvi kártérítési kötelezettség a természetvédelmi ha-

tóságnak, ha az érintett már kérte a hivatal beavatkozását, de a hivatal ezt nem teljesítette [1996. évi LIII. törvény 74. § (4)], és ezt nem tudta megfelelően indokolni.

A vadászható fajok esetében a jelenlegi általánosnak tekinthető jogértelmezés szerint a lakott területen kívüli vadászatra jogosultnak van kártérítési kötelezettsége. Holott a lakott területen a vadászatra jogosult semmilyen tevékenységet nem végezhet, onnan bevétele nem származhat, az ottani körülményeket – például a vadat vonzó élőhelyi feltételeket - nem befolyásolhatja. Mindezeket a tiltásokat jogi háttér is erősíti.

A lakott terület nem része a vadászterületnek. A Vtv 8. § (2) bekezdésében ez áll: „Nem minősül vadászterületnek, és a vadászterület kiterjedésének megállapításánál figyelmen kívül kell hagyni az azon található település közigazgatási belterületét...”. Mivel a belterület nem része a vadászterületnek, ebből adódóan azon semmilyen vadgazdálkodási tevékenység nem folytatható.

A lakott területen vadászat és vadbefogás nem folytatható, a Vtv.56. § (1) bekezdése szerint „Vadászat a vadnak az e törvényben engedélyezett eszközzel, vagy ragadozó madárral, illetve magyar agárral és engedélyezett módon vadász által, vadászterületen történő elejtésére, vagy elfogására irányuló tevékenység.” Következésképpen nemcsak a bármilyen eszközzel történő vadászat, hanem a vad élve befogása is tiltott tevékenység a lakott területeken, mert a befogás a tör-

vény meghatározása szerint vadászati tevékenység, amely lakott területen nem végezhető.

A vadászfegyvert tűzkész állapotba hozni lakott területen tilos, a 253/2004. (VIII. 31.) Korm. rendelet a fegyverekről és lőszerekről 38. § (1) bek. a) pontja szerint „lakott területen, közterületen, nyilvános helyen, közforgalmú közlekedési eszközön vadászlőfegyvert vagy sportlőfegyvert csak ürítve, tokban, sportcéli rövid lőfegyvert üres tárral, a fegyver és a lőszer elkülönített csomagolásával, zárt dobozban vagy egyéb zárt tárolóeszközben szállíthatja, amelynek során köteles megtenni minden szükséges intézkedést annak érdekében, hogy a lőfegyverhez, lőszerhez illetéktelen személy ne férhessen hozzá”.

A kivétel lehetőségét ugyanezen rendelet 36. §-a határozza meg. A hivatkozott paragrafus első pontja szerint „Lakott területen a kárt okozó vad elejtéséhez – közegészségügyi, illetve közbiztonsági okból, illetve a köz- és magántulajdon súlyos károsodástól való megóvása érdekében – az elejtés helye szerint illetékes rendőrkapitányság engedélye szükséges.”

A jogszabályból az is következik, hogy a lakott területi vad elejtését bárki kezdeményezheti, és a kapitányság engedélyvel bárki el is ejtheti. Függetlenül attól, hogy a lakott területeken kívüli részeken vadászatra jogosult, vagy sem, annak alkalmazottja, vagy sem.

Ki kell emelni azt is, hogy a hivatkozott jogszabályi hely 2. bekezdésének b) pontja egyben lehetetlen feltételt szab annak, aki az engedélyt megkéri. Az engedély kiadása iránti kérelemnek ugyanis tartalmaznia kell „az elejtés pontos helyét, idejét”. A vadon élő állatok esetében azonban ez a feltétel valószínűleg nem betartható, így a jogszabályoknak megfelelő engedélykérelem sem adható be és következésképpen ilyen engedély sem adható ki.

A jogszabályi háttér miatt nemcsak elejteni, befogni, hanem zavarni sem szabad a vadat a lakott területeken, az állatok, vadfajok hajtása, vadászaton kívül ugyanis egyértelműen tilos. Azaz a hajtás mint tevékenység a vadászat (azaz az elejtés, elfogás) része és így tilos a belterületen, vagy jogellenes zavarása a vadászható állatfajoknak. Ez utóbbi állítás oka a vadászati törvény 28. §-a: „(2) A vadászaton kívül a vad nyugalmát mindenki köteles megővni. Tilos vadászaton kívül a vad fennmaradását bármilyen módon veszélyeztetni. (3) A vad védelme érdekében tilos a vad búvó-, lakó, és táplálkozási, valamint szaporodási vagy költési helyét zavarni”.

Mindezek alapján a vadászatra jogosultak belterületi kártérítési felelősségét nem tartjuk elfogadhatónak és indokolhatónak, hiszen:

- a vadászatra jogosult nem kezeli, és a törvény szerint nem is kezelheti a belterületet;
- a vadászatra jogosult semmilyen vadászati, vadgazdálkodási beavatkozást nem tesz, és a jogszabályi háttér miatt nem is tehet a lakott területen;
- mindezek miatt, a vadászatra jogosult üzemi körén kívül esve semmit nem tehet, ha a lakott területen belül, belterületen vadászható vad faj fordul elő alkalmilag, vagy folyamatosan.

A vázolt ellentmondások, nehezen vagy egyáltalán nem betartható előírások egyaránt nehezítik a károsultak, a vadászatra jogosultak, a peres ügyekben ítéletet hozók, azaz valójában minden érintett életét. A megoldás pedig az érintett problémák egységes, a speciális terület (lakott terület) miatt a kapcsolódó jogszabályoktól független, önálló szabályozása lehetne, ami egyben egy új szolgáltatási terület, a városi vadgazdálkodás hazai kialakulásának is végre szabad utat adna.

(Folytatjuk)